

MONIKA PISZCZ-CZAPLA

ORGANIZACJE MIĘDZYKOŚCIELNE WPISANE DO REJESTRU KOŚCIOŁÓW I INNYCH ZWIĄZKÓW WYZNANIOWYCH

W ustawie z dnia 17 maja 1989 r. o gwarancjach wolności sumienia i wyznania¹ prawodawca przewidział możliwość uzyskania osobowości prawnej przez krajowe organizacje międzykościelne. Wspomniana ustawa stanowi, że działające w Rzeczypospolitej Polskiej Kościoły i inne związki wyznaniowe² mogą tworzyć mające osobowość prawną organizacje międzykościelne, do których stosuje się odpowiednio przepisy działu III ustawy, zatytułowanego „Rejestrowanie kościołów i innych związków wyznaniowych” (art. 38 w związku z art. 30-37 ustawy).

Krajowe organizacje międzykościelne nabywają osobowość prawną z chwilą wpisu do rejestru Kościołów i innych związków wyznaniowych (dalej cyt. rejestr), prowadzonego obecnie przez ministra właściwego do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych³. Należy jednak pod-

Mgr MONIKA PISZCZ-CZAPLA – Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji, Departament Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych; adres do korespondencji: ul. Batorego 5, 02-591 Warszawa.

¹ Dz. U. z 2005 nr 231, poz. 1965 z późn. zm. – dalej cyt. ustawa.

² Określenie „Kościoły” odnoszone jest, z nielicznymi wyjątkami, do wspólnot religijnych opartych na doktrynie chrześcijańskiej, natomiast określenie „związek wyznaniowy” jest szersze od „Kościoła”, bowiem każdy Kościół jest związkiem wyznaniowym, zaś nie każdy związek wyznaniowy jest Kościołem; zob. M. P i e t r z a k, *Prawo wyznaniowe*, Warszawa 2005, s. 13; M. W i n i a r c z y k - K o s s a k o w s k a, *Państwowe prawo wyznaniowe w praktyce administracyjnej*, Warszawa 1999, s. 10; H. M i s z t a l, [w:] *Prawo wyznaniowe*, A. Mezgłowski, H. Misztal, P. Stanisz, Warszawa 2006, s. 3-5.

³ Naczelnym organem administracji rządowej, właściwym w sprawach wyznań religijnych i dysponentem części 43 budżetu państwa – wyznania religijne oraz mniejszości narodowe i etniczne, jest Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji – § 1 ust. 2 i 3 rozporządzenia

kreślić, że wpis organizacji międzykościelnej do rejestru nie jest obligatoryjny. Wspomniany wpis będzie konieczny jedynie wówczas, gdy organizacja międzykościelna zamierza nawiązać stosunki z państwem.

I. WPIS ORGANIZACJI MIĘDZYKOŚCIELNEJ DO REJESTRU KOŚCIOŁÓW I INNYCH ZWIĄZKÓW WYZNANIOWYCH

Prawo wpisu organizacji międzykościelnej do rejestru jest realizowane przez złożenie ministrowi deklaracji o utworzeniu tej organizacji. Deklaracja powinna być podpisana przez władze co najmniej dwóch działających w Rzeczypospolitej Polskiej Kościołów i innych związków wyznaniowych, a także wniosku o wpis do rejestru (art. 38 w związku z art. 30 ustawy). Wnioskodawcy zobligowani są do złożenia listy zawierającej notarialnie poświadczone podpisy przedstawicieli Kościołów i innych związków wyznaniowych uprawnionych do udziału w postępowaniu rejestrowym, potwierdzające treść wspomnianego wniosku i deklaracji, imię i nazwisko, datę urodzenia, miejsce zamieszkania oraz rodzaj, serię i numer dokumentu tożsamości, a także numer PESEL każdego z przedstawicieli.

Statut organizacji międzykościelnej powinien określać w szczególności jej nazwę – różną od nazw innych organizacji – teren działania i siedzibę władz, cele działalności oraz formy i zasady ich realizacji, organy, sposób ich powoływania i odwoływania, zakres kompetencji oraz tryb podejmowania decyzji, źródła finansowania, tryb dokonywania zmian statutu, sposób reprezentowania na zewnątrz oraz zaciągania zobowiązań majątkowych, sposób nabywania i utraty członkostwa oraz prawa i obowiązki członków, sposób powoływania, odwoływania oraz kompetencje osób duchownych (jeżeli organizacja międzykościelna przewiduje tworzenie takich stanowisk), a także sposób rozwiązania tej organizacji i przeznaczenie pozostałego majątku.

W przypadku, gdy organizacja międzykościelna przewiduje tworzenie jednostek organizacyjnych mających osobowość prawną, statut powinien określać

Prezesa Rady Ministrów z dnia 16 listopada 2007 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (Dz. U. nr 216, poz. 1604), wydanego na podstawie art. 33 ust. 1 i 1a ustawy z dnia 8 sierpnia 1996 r. o Radzie Ministrów (Dz. U. z 2003 r. nr 24, poz. 199, z późn. zm.); zob. K. W a l c z u k, *Rządowa administracja wyznaniowa w Polsce*, Lublin 2006, s. 245, *Studia z Prawa Wyznaniowego*, t. 9.

ich nazwy, teren działania, siedziby, zakres uprawnień, zasady tworzenia, znoszenia i przekształcania tych jednostek, ich organy, zakres kompetencji, tryb podejmowania decyzji, sposób powoływania i odwoływania tych organów, sposób reprezentowania na zewnątrz oraz zaciągania zobowiązań majątkowych, a także przeznaczenie majątku pozostałego po zakończeniu likwidacji osoby prawnej.

Jeżeli organizacja międzykościelna przewiduje tworzenie jednostek organizacyjnych nie mających osobowości prawnej, w statucie należy określić nazwy, zasady tworzenia, znoszenia i przekształcania wspomnianych jednostek. Jeśli organizacja międzykościelna stanowi część organizacji o zasięgu międzynarodowym, w statucie powinny być określone zakres i formy wzajemnych stosunków (art. 32 w związku z art. 38 ustawy).

Zmiany statutu organizacji międzykościelnej wpisanej do rejestru dokonuje się w trybie obowiązującym przy jej rejestrowaniu (art. 35 ust. 1 w związku z art. 38 ustawy).

Ustawa zobowiązała ministra właściwego do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych do określenia, w drodze rozporządzenia, zasad i sposobu prowadzenia rejestru, danych i informacji podlegających wpisowi, sposobu, formy i terminu aktualizacji wpisów do rejestru, warunków udostępniania rejestru, wydawania wyciągów z rejestru oraz sposobu wykreślenia organizacji międzykościelnej z rejestru (art. 37 w związku z art. 38 ustawy). Na podstawie cytowanej wyżej delegacji ustawowej Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji wydał rozporządzenie z dnia 31 marca 1999 r. w sprawie rejestru Kościołów i innych związków wyznaniowych⁴.

Rejestr składa się z dwóch działów: A, do którego wpisywane są Kościoły i inne związki wyznaniowe, oraz B, do którego wpisuje się organizacje międzykościelne (§ 2 rozporządzenia). Dla poszczególnych działów rejestru prowadzi się oddzielne księgi rejestrowe, w których wpisuje się podlegające wpisowi dane i informacje. Dla każdej organizacji międzykościelnej prowadzi się oddzielne akta rejestrowe, obejmujące akta postępowania rejestrowego oraz dołączane sukcesywnie akta postępowania o dokonaniu dalszych wpisów w rejestrze, a także wszelkie dokumenty stanowiące podstawę dokonania wpisów (§ 3 i 4 rozporządzenia).

Wpisowi do rejestru podlegają dane i informacje dotyczące organizacji międzykościelnych według następującego porządku: liczba kolejna wpisu; data

⁴ Dz. U. nr 38, poz. 374 – dalej cyt. rozporządzenie.

wpisu do rejestru i daty wpisów późniejszych zmian statutu; nazwa, adres siedziby; teren działania; członkostwo w organizacjach międzykościelnych, przynależność do organizacji o zasięgu międzynarodowym oraz zakres i formy wzajemnych stosunków; informacja o podstawowych celach działalności i zasadach ich realizacji; informacja o podstawowych źródłach i zasadach doktrynalnych; organy, zasady i tryb ich ustanawiania, przekształcania i znoszenia; kompetencje organów; informacja o osobach pełniących funkcje kierowniczych organów wykonawczych (obejmująca: stanowisko, imię i nazwisko, datę urodzenia, miejsce zamieszkania, obywatelstwo, numer i cechy dokumentu tożsamości); informacja o osobach duchownych i zakonnych w myśl prawa państwowego; informacja o sposobie reprezentowania oraz zaciągania zobowiązań majątkowych; dane o jednostkach organizacyjnych mających osobowość prawną: nazwy, zasady tworzenia, znoszenia i przekształcania tych jednostek; utworzone jednostki organizacyjne mające osobowość prawną (nazwy, siedziby); dane o jednostkach organizacyjnych niemających osobowości prawnej: nazwy, zasady tworzenia, znoszenia i przekształcania tych jednostek; utworzone jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej (nazwy, siedziby); informacja o wystąpieniu organu rejestrowego lub prokuratora do sądu powszechnego o stwierdzenie niezgodności działania z przepisami prawa lub jego statutem; data, sygnatura akt i treść decyzji o wykreśleniu z rejestru oraz o wyznaczeniu likwidatora; uwagi – w punkcie tym zamieszcza się w szczególności informację o akcie stanowiącym podstawę rozwiązania się organizacji międzykościelnej (§ 5 rozporządzenia).

Podstawą decyzji zarządzającej wpis do rejestru są dokumenty złożone do akt rejestrowych. W wyżej wspomnianej decyzji podaje się nazwy poszczególnych punktów rejestru oraz treść wpisów do tych punktów. W treści wpisu można powołać się na dokument złożony do akt postępowania rejestrowego; dokument uważa się wówczas za objęty treścią wpisu. Przepisy dotyczące dokonania wpisu stosuje się odpowiednio do aktualizacji wpisów do rejestru, jednakże aktualizacja wpisów, dotyczących innych niż zmiana statutu informacji, o: powołaniu i odwołaniu osób wchodzących w skład kierowniczych organów wykonawczych, utworzonych jednostkach organizacyjnych, zmianie adresu oraz o wystąpieniu organu rejestrowego lub prokuratora do sądu powszechnego o stwierdzenie niezgodności działania z przepisami prawa lub jego statutem, następuje w formie wzmianki w rejestrze na podstawie powia-

domienia dokonanego przez władze. Przepisy dotyczące dokonania wpisu stosuje się odpowiednio do wykreślenia wpisu (§ 6, 7 i 8 rozporządzenia)⁵.

II. ORGANIZACJE MIĘDZYKOŚCIELNE, KTÓRE NAWIĄZAŁY STOSUNKI Z PAŃSTWEM

W dziale B rejestru wpisanych jest pięć organizacji międzykościelnych, w tym cztery skupiające wspólnoty religijne wywodzące się z doktryny chrześcijańskiej oraz jedna utworzona przez buddyjskie związki wyznaniowe.

Najstarszą organizacją międzykościelną mającą uregulowane stosunki z państwem, wpisaną pod numerem 1 na podstawie decyzji ministra – Prezesa Urzędu Rady Ministrów z dnia 30 grudnia 1989 r. (znak W-II-804/1/90), jest **Polska Rada Ekumeniczna** (dalej cyt. PRE). U podstaw powstania tej organizacji międzykościelnej leżała ugoda sandomierska z 1570 r. oraz rozpoczęta od 1942 r. działalność Tymczasowej Rady Ekumenicznej, której powstanie było rezultatem odbywających się uprzednio potajemnych zebrań ekumenicznych. PRE, która do 1958 r. nosiła nazwę Chrześcijańska Rada Ekumeniczna, ukonstytuowała się w 1946 r. na zjeździe delegatów reprezentujących dwaście wspólnot religijnych tradycji protestanckiej, starokatolickiej i prawosławnej, który odbył się w Warszawie. Podczas ostatnio powołanego zjazdu przyjęty został tymczasowy statut oraz wybrane władze. Statut PRE został zatwierdzony przez władze PRL w 1958 r. Działalność PRE uległa w latach 1951-1955 stagnacji związanej z sytuacją polityczną w kraju. Duży wpływ na działalność PRE w tym okresie miała tzw. zimna wojna. W jej wyniku między innymi do PRE nie wpływały dary zagraniczne oraz fundusze na administrację, wskutek czego PRE musiała zwolnić personel administracyjny. Wskutek poszukiwania przez reżim PRL szpiegów amerykańskich aresztowania dotknęły także wielu duchownych i inne osoby związane z Kościołami zrzeszonymi w PRE. W latach sześćdziesiątych XX wieku nastąpiła intensyfikacja aktywności PRE⁶.

⁵ Zob. też. M. P i s z c z - C z a p l a, *Rejestr Kościołów i innych związków wyznaniowych*, [w:] *Prawo państwowe a prawo wewnętrzne związków wyznaniowych*, red. K. Krasowski, M. Materniak-Pawłowska, M. Stanulewicz, Poznań: Przedsiębiorstwo Wydawnicze Ars boni et aequi, 2010, s. 151-166; t a ż, *Organizacje międzykościelne*, [w:] „*Ius est ars boni et aequi*”. *Księga Jubileuszowa z okazji 5-lecia Wydziału Prawa Wyższej Szkoły Menedżerskiej w Legnicy*, t. I, red. N. Szczęch, Legnica 2010, s. 473-485.

⁶ Zob. szerzej K. K a r s k i, *Sześćdziesiąt lat Polskiej Rady Ekumenicznej. Spojrzenie na*

Polska Rada Ekumeniczna, zgodnie z § 1 statutu, „pielęguje polskie tradycje ekumeniczne, nawiązując do tego nurtu polskiej tradycji, który opowiada się za wolnością, równouprawnieniem i wzajemnym poszanowaniem wyznań [...] troszczy się o umacnianie atmosfery duchowej sprzyjającej jedności chrześcijan [...]”. Jej celem jest duchowe zbliżenie i pielęgnowanie braterskich stosunków między Kościołami, w szczególności zrzeszonymi w PRE. Cel ten i wynikające z niego działania jest realizowany między innymi przez szerzenie tolerancji religijnej i wzajemnego poszanowania wierzących należących do różnych wspólnot kościelnych; pogłębianie świadomości ekumenicznej wśród członków różnych Kościołów; prowadzenie i koordynowanie wspólnych programów i studiów nad tematyką ekumeniczną i wyznaniową oraz troskę o prawa człowieka (§ 1-3 statutu PRE).

W skład PRE jako członkowie zwyczajni wchodzi: Kościół Chrześcijan Baptystów w RP; Kościół Ewangelicko-Augsburski w RP; Kościół Ewangelicko-Methodystyczny w RP; Kościół Ewangelicko-Reformowany w RP; Kościół Polskokatolicki w RP; Kościół Starokatolicki Mariawitów w RP oraz Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny. Z PRE na prawach członka stowarzyszonego, którym może być chrześcijański związek, towarzystwo, instytucja i organizacja, współpracują Społeczne Towarzystwo Polskich Katolików oraz Towarzystwo Biblijne w Polsce (§ 4 statutu PRE)⁷.

Terenem działania PRE jest terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Jednostkami organizacyjnymi PRE, niemającymi osobowości prawnej, są oddziały regionalne – wojewódzkie lub międzywojewódzkie. Oddziały regionalne powołuje i rozwiązuje Prezydium. Mogą one zostać powołane na obszarach, na których istnieją i działają parafie (zборы) co najmniej czterech Kościołów członkowskich. Prezydium ma prawo rozwiązać wspomnianą jednostkę organizacyjną, jeśli nie wykazuje aktywności przez okres jednego roku bądź jeśli działalność Oddziału Regionalnego jest sprzeczna z celami PRE (§ 21 statutu PRE). PRE nie jest członkiem organizacji międzykościelnych i nie należy do organizacji międzynarodowych.

początek drogi, „Roczniki Teologiczne ChAT”, 2007, z. 1-2, s. 85-95; K. K a r s k i, *Powstanie i rozwój Polskiej Rady Ekumenicznej*, [w:] K. K a r s k i, *Protestanci i ekumenizm. Wkład spadkobierców Reformacji w dzieło jedności*, Warszawa 2001, s. 241-254; J. T o f i l u k, *Religia. Polska Rada Ekumeniczna*, [w:] *Encyklopedia PWN*, t. 8, red. T. Gadacz, B. Milerski, Warszawa 2003, s. 188-189.

⁷ Winiarczyk-Kossakowska wyraziła pogląd, że skład PRE jest stabilny, mimo podejmowanych po 1989 r. prób wprowadzenia do władz PRE przedstawicieli świeckich wyznawców Kościołów członkowskich i demokratycznego wybierania władz; dz. cyt., s. 43.

PRE posiada cztery organy: Zgromadzenie Ogólne; Prezydium; Zarząd i Komisja Rewizyjna (§ 11 statutu PRE). Zgromadzenie Ogólne składa się z delegacji poszczególnych Kościołów członkowskich, wyznaczanych przez ich organy zwierzchnie. Rozróżnia się Zgromadzenie Ogólne zwyczajne i nadzwyczajne. Każdy Kościół członkowski jest reprezentowany przez pięciu delegatów. W skład delegacji wchodzi z urzędu zwierzchnicy Kościołów lub ich przedstawiciele oraz przewodniczący Komisji Rewizyjnej. Członkowie stowarzyszeni mają prawo do delegowania po jednym przedstawicielu na Zgromadzenie Ogólne⁸. Prezydium stanowią: zwierzchnicy Kościołów będących członkami zwyczajnymi lub ich przedstawiciele (wyznaczeni imiennie na dane posiedzenie) i członkowie Zarządu. Członkowie stowarzyszeni mają prawo do wydelegowania na obrady Prezydium po jednym przedstawicielu z głosem doradczym. W obradach Prezydium może uczestniczyć z głosem doradczym także rektor Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej. Prezydium może zaprosić na swe obrady przewodniczących oddziałów regionalnych oraz przedstawicieli komisji z głosem doradczym⁹.

Zarząd składa się z duchownych wybranych przez Zgromadzenie Ogólne w składzie: prezes, dwóch wiceprezesów, sekretarz i skarbnik. W skład Zarządu mogą wchodzić jedynie zwierzchnicy Kościołów członkowskich lub upoważnieni przez nich przedstawiciele. Wybór prezesa Zarządu odbywa się spośród zgłoszonych kandydatów zwykłą większością głosów elektorów.

⁸ Do kompetencji Zgromadzenia Ogólnego należy: wybór przewodniczącego obrad, sekretarza i jego zastępcy; wybory Zarządu i Komisji Rewizyjnej; uchwalanie regulaminu obrad i wyborów; zatwierdzanie sprawozdań Zarządu i Komisji Rewizyjnej oraz udzielanie absolutionarium Zarządowi; decyzje w sprawie wszelkich wniosków zgłoszonych przez Zarząd, Prezydium lub Komisję Rewizyjną; podejmowanie uchwał w sprawie zmiany statutu lub rozwiązania PRE; podejmowanie uchwał w sprawach niezastrzeżonych dla innych organów PRE; zatwierdzanie uchwał Prezydium o przyjęciu nowych członków PRE lub wykluczeniu z PRE (§ 12-14 statutu PRE).

⁹ Prezydium ma następujące kompetencje: ogólny nadzór nad działalnością PRE; przygotowanie wniosków na Zgromadzenie Ogólne; podejmowanie uchwał w sprawie zwoływania Zgromadzenia Ogólnego zwyczajnego i nadzwyczajnego oraz przygotowywanie porządku ich obrad; uchwalanie programów działania PRE; uchwalanie budżetu i wysokości składek członkowskich na dany rok finansowy, a w nagłej potrzebie składek nadzwyczajnych i zmian budżetowych; obsada personalna biura PRE, a także nadanie mu schematu organizacyjnego i ustalenie zakresu funkcji; przygotowywanie i uchwalanie programów działania; powoływanie, rozwiązywanie i koordynowanie prac komisji PRE; powoływanie i rozwiązywanie oddziałów regionalnych PRE oraz zatwierdzanie ich zarządów; pośredniczenie w ewentualnych sporach między członkami PRE; uchwalanie regulaminów niezastrzeżone dla innych organów PRE; podejmowanie uchwał o przyjęciu nowych członków do PRE lub wykluczeniu z PRE (§ 15-16 statutu PRE).

Po dokonaniu wyboru odbywa się wybór wiceprezesów, sekretarza i skarbnika Zarządu w odrębnym głosowaniu spośród zgłoszonych kandydatów zwykłą większością głosów elektorów. W przypadku nieuzyskania przez jednego z kandydatów na prezesa Zarządu większości głosów, przeprowadza się ponowne wybory – aż do skutku¹⁰. W skład Komisji Rewizyjnej wchodzi co najmniej trzech przedstawiciele Kościołów niezasiadający w Prezydium i wybrani przez Zgromadzenie Ogólne¹¹.

PRE reprezentują na zewnątrz: prezes i wiceprezesi Zarządu. Zarząd reprezentuje PRE w kontaktach zewnętrznych. Do ważności pisemnych oświadczeń woli PRE wymagane są podpisy dwóch członków Zarządu, w tym prezesa lub jednego z wiceprezesów. Do ważności zobowiązań finansowych i majątkowych potrzebne są podpisy: prezesa lub jednego z wiceprezesów i skarbnika.

Zdaniem Karola Karskiego przystąpienie Kościoła katolickiego do ruchu ekumenicznego, które dokonało się na przełomie lat pięćdziesiątych i sześćdziesiątych XX wieku w związku z inicjatywami podejmowanymi przez Ojca Świętego Jana XXIII, spotkało się z powściągliwym przyjęciem przez Kościoły zrzeszone w PRE. Wyrazem tego było m.in. wydanie w 1963 r. dokumentu zatytułowanego „Nasze stanowisko”, w którym PRE dokonała oceny sytuacji międzywyznaniowej w Polsce na tle II Soboru Watykańskiego. Do końca lat sześćdziesiątych XX wieku relacje PRE z Kościołem katolickim miały charakter nieoficjalny, wyrażający się poprzez np. wspólne uczestniczenie w organizowanych przez Kościoły członkowskie PRE okolicznościowych nabożeństwach z okazji Tygodnia Modlitwy o Jedność Chrześcijan. Oficjalne relacje między Kościołem katolickim a PRE zostały nawiązane w 1974 r., kiedy utworzona została Komisja Mieszana, a następnie (w 1977 r.) Podkomisja ds. Dialogu, co stanowiło nawiązanie formalnej współpracy między PRE a Komisją Episkopatu ds. Ekumenizmu. Wspomniane instytucje w 1998 r. zostały zastąpione Komisją ds. Dialogu Konferencji Episkopatu Polski i PRE. Ostatnio powołana Komisja podpisała w dniu 23 stycznia 2000 r. dokument pod nazwą

¹⁰ Do kompetencji Zarządu należy: wykonywanie uchwał Prezydium; prowadzenie bieżących spraw PRE; opracowywanie projektów regulaminów i wniosków podlegających uchwałom Prezydium; nadzór nad biurem PRE i finansami PRE oraz reprezentowanie PRE w kontaktach zewnętrznych (§ 17-18 statutu PRE)

¹¹ Kompetencjami Komisji Rewizyjnej są: sprawdzanie działalności finansowej Zarządu – poprzez kontrolę ksiąg rachunkowych i stanu kasy przynajmniej raz w roku i składanie sprawozdania o wynikach kontroli Prezydium; przedstawianie do zatwierdzenia Zgromadzeniu Ogólnemu sprawozdania za okres pięcioletniej kadencji PRE i zgłaszanie wniosku w sprawie udzielenia absolutorium dla Zarządu za okres pięciu lat (§ 20 statutu PRE).

„Sakrament Chrztu znakiem jedności”, uznający wzajemną ważność chrztu sześciu Kościołów członkowskich PRE i Kościoła katolickiego. Od 2000 r. Komisja ta zajmuje się kwestią małżeństw o różnej przynależności wyznaniowej, przygotowując wspólny dokument w tym zakresie¹².

Organizacją międzykościelną, wpisaną pod numerem 2 do działu B rejestru na podstawie decyzji ministra – Prezesa Urzędu Rady Ministrów z dnia 11 grudnia 1990 r. (znak W/DZO/010/328/90), jest Towarzystwo Biblijne w Polsce (dalej cyt. Towarzystwo), które działa w Warszawie od 1816 r. w charakterze placówki Brytyjskiego i Zagranicznego Towarzystwa Biblijnego, powstałego w Anglii jako organizacja służąca rozpowszechnianiu Biblii w jej wersji uznawanej przez Kościoły protestanckie. W 1816 r. odbyła się uroczysta inauguracja działalności Towarzystwa w Pałacu Czartoryskich w Warszawie. W skład organów Towarzystwa wchodził między innymi Książę Adam Jerzy Czartoryski, ks. Stanisław Staszic, Stanisław Kostka Potocki, Julian Ursyn Niemcewicz oraz wiele innych znaczących z punktu polskiego życia religijno-społecznego osób. Mając na względzie ekumeniczny charakter wspomnianej placówki, założyciele zdecydowali wydawać i rozpowszechniać na potrzeby wiernych Kościoła katolickiego Pismo Święte w tłumaczeniu ks. Jakuba Wujka, zaś dla członków innych wspólnot religijnych – według uznanych przez nie tłumaczeń w języku polskim. Pomimo trudności, z jakimi działalność Towarzystwa spotykała się w Polsce rozbiorowej, następnie znieszenia w 1944 r. jego siedziby oraz represji w okresie totalitaryzmu, Towarzystwo starało się funkcjonować i realizować swoje cele, drukując i rozpowszechniając Pismo Święte¹³.

Obecnie w skład Towarzystwa wchodzi: Kościół Chrześcijan Baptystów w RP; Kościół Ewangelicko-Augsburski w RP; Kościół Ewangelicko-Methodystyczny w RP; Kościół Ewangelicko-Reformowany w RP; Kościół Katolicki w RP; Kościół Polskokatolicki w RP; Kościół Starokatolicki Mariawitów w RP; Kościół Zielonoświątkowy w RP; Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny oraz Wspólnota Kościołów Chrystusowych w RP (§ 10 statutu Towarzystwa). Osoba szczególnie zasłużona dla Towarzystwa może zostać jego członkiem honorowym (§ 28 statutu Towarzystwa).

¹² Zob. K. K a r s k i, *Religia. Ekumeniczny ruch*, [w:] *Encyklopedia PWN*, t. 3, red. T. Gadacz, B. Milerski, Warszawa 2001, s. 389-394; t e n ż e, *Powstanie i rozwój Polskiej Rady Ekumenicznej*, s. 250-254.

¹³ Zob. <http://www.tb.org.pl/historia.html> (luty 2011); W i n i a r c z y k - K o s s a - k o w s k a, dz. cyt., s. 43-44.

Terenem działalności Towarzystwa jest terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, jednakże może ono prowadzić działalność także poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej zgodnie z właściwymi przepisami prawa. Towarzystwo jest członkiem stowarzyszonym PRE oraz Zjednoczonych Towarzystw Biblijnych, zachowując autonomię organizacyjną na zasadach określonych w swoim statucie (§ 1-3 statutu Towarzystwa). Zjednoczone Towarzystwo Biblijne (United Bible Societies – UBS) jest organizacją o zasięgu międzynarodowym, która formalnie powstała w 1946 r.¹⁴

Towarzystwo działa w celu wszechstronnego rozpowszechniania Pisma Świętego¹⁵. Powołana organizacja międzykościelna realizuje swoje cele między innymi przez: tłumaczenie Pisma Świętego na język polski i na inne języki; publikowanie Pisma Świętego drukiem i za pomocą technik audio-wizualnych oraz jego sprzedaż i bezpłatne rozdawnictwo; organizowanie nabożeństw ekumenicznych, nabożeństw biblijnych i spotkań o charakterze modlitewnym; organizowanie kursów, seminariów i konferencji naukowych, odczytów i wystaw, prowadzenie biblioteki i wydawanie prasy, książek, druków, kaset audio i wideo, dvd oraz zakładanie i posiadanie wydawnictw i zakładów poligraficznych, organizowanie własnego kolportażu lub korzystanie z innej sieci kolportażu zgodnie z obowiązującymi przepisami (§ 7 statutu Towarzystwa).

Organami Towarzystwa są: Komitet Krajowy, Prezydium, Komisja Rewizyjna, Dyrektor Generalny (§ 14 statutu Towarzystwa). W skład Komitetu Krajowego, który jest najwyższym organem Towarzystwa, wchodzi dwunastu delegatów przedstawicieli Kościołów członkowskich. Kadencja Komitetu Krajowego trwa pięć lat. Delegatów powołują i odwołują zwierzchnicy powoła-

¹⁴ Szerzej zob.: O. B è g u i n, *Zjednoczone Towarzystwa Biblijne United Bible Societies (UBS)*, [w:] *United Bible Societies. Wspólna praca dla Słowa Bożego. Czterdziestolecie owocnej współpracy*, Warszawa [b.r.w.], s. 4-8.

¹⁵ W 1993 r. Komitet Krajowy Towarzystwa, nawiązując do dorobku II Synodu Plenarnego Kościoła Katolickiego w Polsce, podjął uchwałę o rozpoczęciu prac nad ekumenicznym przekładem Pisma Świętego, wyrażając jednocześnie zamiar udziału w realizacji tego dzieła z przedstawicielami Kościoła katolickiego. Następnie – na mocy przyjętych ustaleń Komitetu Krajowego Towarzystwa z Redakcją Naukową Biblii Tysiąclecia – rozpoczął działalność międzywyznaniowy zespół, złożony z przedstawicieli Kościołów zrzeszonych w Towarzystwie. Prace nad przekładem Pisma Świętego prowadzone są w zespołach do Starego i Nowego Testamentu. W przekładzie ekumenicznym ukazała się już Ewangelia św. Mateusza, wydana przez Towarzystwo. Ojciec Święty Jan Paweł II z aprobatą przyjął wspomnianą inicjatywę, czemu dał wyraz między innymi w przemówieniu podczas Wielkiej Ekumenicznej Modlitwy we Wrocławiu; szerzej zob. <http://www.tb.org.pl/historia.html> (luty 2011).

nych wyżej Kościołów, zaś delegata Kościoła katolickiego w RP powołuje i odwołuje przewodniczący Sekcji Nauk Biblijnych Komisji Nauki Wiary Konferencji Episkopatu Polski. Delegat może pełnić funkcję nie dłużej niż dwie kolejne kadencje¹⁶. W skład Prezydium wchodzi pięć osób, w tym: przewodniczący, zastępca przewodniczącego do spraw administracyjno-finansowych, zastępca przewodniczącego do spraw projektów Towarzystwa, zastępca przewodniczącego do spraw kontaktów Towarzystwa z Kościołami, dyrektor generalny¹⁷. W skład Komisji Rewizyjnej wchodzi trzech członków, powoływanych na trzyletnią kadencję i odwoływanych przez Komitet Krajowy. Członkami Komisji Rewizyjnej mogą być osoby, które nie wchodzi w skład Komitetu Krajowego i Prezydium ani nie pozostają z członkami tych organów w stosunku pokrewieństwa, powinowactwa lub podległości z tytułu zatrudnienia; nie były skazane prawomocnym wyrokiem za przestępstwo z winy umyślnej; mają wiedzę i doświadczenie niezbędne do pełnienia tej funkcji. Członek Komisji Rewizyjnej może być w każdym czasie odwołany z pełnionej funkcji¹⁸. Dyrektor generalny jest zatrudniony na podstawie umowy

¹⁶ Do kompetencji komitetu krajowego należy ustalanie kierunków działalności i strategii rozwoju Towarzystwa oraz ogólny nadzór nad jego funkcjonowaniem; dbanie o powagę, prawa i interesy Towarzystwa; przeprowadzanie konkursu na stanowisko Dyrektora Generalnego w porozumieniu ze Zjednoczonymi Towarzystwami Biblijnymi, na warunkach określonych w regulaminie; powoływanie i odwoływanie Komisji Rewizyjnej; powoływanie, w zależności od potrzeb, komisji problemowych, opracowywanie wytycznych i przyjmowanie sprawozdań z ich działalności; rozpatrywanie i zatwierdzanie sprawozdań Prezydium i Komisji Rewizyjnej oraz rocznego sprawozdania finansowego Towarzystwa, zbadanego uprzednio przez biegłego rewidenta; uchwalanie zakresu czynności zwykłego zarządu i czynności przekraczających zakres zwykłego zarządu przy reprezentacji Towarzystwa na zewnątrz; podejmowanie uchwał o przyjęciu lub wykluczeniu członków i członków stowarzyszonych Towarzystwa; nadawanie godności członka honorowego Towarzystwa; uchwalanie statutu i – w razie potrzeby – zmian statutu; uchwalanie regulaminu Towarzystwa; uchwalanie projektu budżetu Towarzystwa przy uwzględnieniu wytycznych Zjednoczonych Towarzystw Biblijnych; podjęcie, w porozumieniu ze Zjednoczonymi Towarzystwami Biblijnymi, uchwały o rozwiązaniu Towarzystwa i przeznaczaniu majątku pozostałego po likwidacji Towarzystwa; proponowanie wysokości składek członkowskich; podejmowanie uchwał we wszelkich innych sprawach, nie zastrzeżonych do kompetencji innych organów (§ 15, 16, 17 statutu Towarzystwa).

¹⁷ Do kompetencji Prezydium należy czuwanie nad realizacją celów Towarzystwa; ustalanie zasad współpracy z Kościołami i związkami wyznaniowymi, stowarzyszeniami i fundacjami; zwoływanie posiedzenia Komitetu Krajowego; wykonywanie uchwał Komitetu Krajowego (§ 19, 20, 21 statutu Towarzystwa).

¹⁸ Do kompetencji Komisji Rewizyjnej należy kontrolowanie prawidłowości i celowości gospodarki finansowej Towarzystwa; składanie sprawozdania ze swojej działalności na posiedzeniu Komitetu Krajowego; składanie na posiedzeniu Komitetu Krajowego wniosku o udzielenie absolutorium Prezydium (§ 22, 23 statutu Towarzystwa).

o pracę na czas nieokreślony, którą w imieniu Towarzystwa zawierają z nim przewodniczący i jeden z zastępców przewodniczącego¹⁹. Towarzystwo jest reprezentowane przez Dyrektora Generalnego, zaś w razie czasowej niemożności reprezentowania, stwierdzonej uchwałą Prezydium, Towarzystwo reprezentuje przewodniczący lub inny członek Prezydium, upoważniony przez Prezydium. Do nabywania praw i zaciągania zobowiązań majątkowych w imieniu Towarzystwa jako całości w zakresie czynności zwykłego zarządu upoważniony jest Dyrektor Generalny, zaś do nabywania praw i zaciągania zobowiązań majątkowych w imieniu jako całości w zakresie czynności przekraczających zwykły zarząd upoważnieni są działający łącznie Dyrektor Generalny wraz z przewodniczącym lub zastępcą przewodniczącego do spraw administracyjno-finansowych. Zakres czynności zwykłego zarządu i czynności przekraczających zwykły zarząd określa uchwała Komitetu Krajowego.

Decyzją ministra – Prezesa Urzędu Rady Ministrów z dnia 1 października 1991 r. (znak W/DG/645/91) do działu B rejestru pod numerem 3 wpisana została Rada Zborów Ewangelicznych (dalej cyt. Rada), która zrzesza niezależne zbory ewangeliczne (np. Zbór Ewangeliczny „Agape” w Poznaniu). Członkami Rady są zbory przyjęte na mocy uchwały organu Rady – Konferencji, które wyznają zasady wiary zgodnie z postanowieniami Aneksu do Statutu oraz mają uregulowany stosunek z państwem, a także „w obrębie których istnieje organ złożony z wszystkich członków zboru oraz organ zarządzający” (art. 1 i 5 statutu Rady).

Terenem działania Rady jest terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Rada nie jest członkiem organizacji międzykościelnych i nie należy do organizacji międzynarodowych (art. 3 i 4 statutu Rady).

Celem działalności Rady jest szczególnie służba zborom członkowskim, popieranie rozwoju chrześcijaństwa ewangelicznego w Polsce (zwłaszcza ruchu niezależnych zborów ewangelicznych) oraz krzewienie nauki i etyki opartej na zasadach doktrynalnych ewangelicznego protestantyzmu. Rada realizuje swoje cele między innymi poprzez: tworzenie warunków do współpracy między zborami członkowskimi, służbę zborom członkowskim i innym insty-

¹⁹ Do kompetencji Dyrektora Generalnego należy: kierowanie bieżącą działalnością Towarzystwa w zakresie nie zastrzeżonym do kompetencji innych organów; zarządzanie finansami i majątkiem Towarzystwa; reprezentowanie Towarzystwa na zewnątrz; bieżąca współpraca z Kościołami, Zjednoczonymi Towarzystwami Bibliijnymi i innymi organizacjami; zatrudnianie pracowników Towarzystwa na zasadach przewidzianych w Kodeksie pracy; pełnienie funkcji pracodawcy wobec zatrudnionych pracowników (§ 24, 25, 26, 27 statutu Towarzystwa).

tucjom (polskiego i zagranicznego chrześcijaństwa ewangelicznego) w zakresie informacji na temat sytuacji w życiu duchowym kraju, organizowanie i wspieranie przedsięwzięć ewangelizacyjnych i misyjnych oraz organizowanie działalności wydawniczej (art. 12 i 13 statutu Rady).

Organami Rady są Konferencja i Prezydium (art. 14 statutu Rady). Konferencja składa się z osób upoważnionych przez zbory członkowskie do reprezentowania ich w Radzie. Zwoływana jest raz do roku na posiedzenia zwyczajne. Posiedzenia nadzwyczajne Konferencji mogą być zwołane w każdym czasie przez Prezydium lub 1/3 ogólnej liczby zborów członkowskich²⁰. Prezydium, wybierane przez Konferencję spośród osób przynależących do zborów członkowskich Rady, składa się z co najmniej trzech członków, w tym przewodniczącego i sekretarza. Rada w szczególnych wypadkach może odstąpić od wyłonienia z grona Prezydium przewodniczącego i sekretarza, powołując w ich miejsce pełnomocnika Prezydium, który sprawuje tę funkcję na czas określony²¹.

Radę jako osobę prawną reprezentuje samodzielnie Przewodniczący lub łącznie dwaj członkowie Prezydium. W wypadku zastosowania przez Radę art. 25 Statutu, Radę – jako osobę prawną – samodzielnie reprezentuje pełnomocnik Prezydium.

Organizacją międzykościelną, wpisaną pod numerem 4 do działu B rejestru na podstawie decyzji ministra – Prezesa Urzędu Rady Ministrów z dnia 9 maja 1995 r. (znak W/DG/36121-4/188/95) jest Polska Unia Buddyjska (dalej cyt. Unia), która zrzesza buddyjskie związki wyznaniowe wpisane do rejestru (art. 1 statutu Unii). Wspólnoty religijne wywodzące się z doktryny buddyzmu łączą wspólne założenia doktrynalne, mimo różnorodności tradycji i form organizacyjnych. Doprowadziło to do podjęcia pomiędzy grupami buddyjskimi współpracy przejawiającej się od końca lat siedemdziesiątych XX wieku między innymi w formie wymiany informacji oraz wspólnego obchodzenia świąt. Od początku lat osiemdziesiątych XX wieku miały miejsce

²⁰ Konferencja podejmuje uchwały we wszystkich sprawach Rady, z wyjątkiem spraw powierzonych kompetencji Prezydium Rady. Konferencja decyduje w szczególności o wyborze i odwołaniu Prezydium Rady oraz jego Przewodniczącego i Sekretarza; powołaniu organu i komisji Rady; obsadzie kierowniczych stanowisk w Prezydium Rady; zmianie statutu i likwidacji Rady; o obrocie majątkiem Rady (art., 16, 17, 18, 19, 20 statutu Rady).

²¹ Prezydium prowadzi, jako organ wykonawczy Rady, jej bieżące sprawy, kieruje bezpośrednio realizacją celów Rady; reprezentuje Radę na zewnątrz; utrzymuje kontakty ze zborami członkowskimi; organizuje i zwołuje Konferencję Rady oraz prowadzi działalność gospodarczą Rady (art. 21, 22, 23, 24, 25 statutu Rady).

regularne spotkania liderów grup buddyjskich, zwane „intersanghą”, co rozwinęło się w tzw. mahasanghę, mającą precyzyjnie określone zasady funkcjonowania. W związku z powstałą z biegiem czasu koniecznością zinstytucjonalizowania powołanej współpracy ukonstytuowała się Unia²².

Członkami Unii są: Związek Buddystów Zen Bodhidharma, Związek Buddyjski Tradycji Karma Kamtzang w Polsce, Związek Buddyjski Khordong w Polsce.

Terenem działania Unii jest terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Unia nie jest członkiem organizacji międzykościelnych i nie należy do organizacji międzynarodowych. Jej celem jest wspólna reprezentacja słuszych interesów wobec państwa, organów państwowych i związków wyznaniowych i Kościołów; koordynacja współpracy pomiędzy związkami buddyjskimi; wspólna reprezentacja na forum międzynarodowych organizacji buddyjskich; działalność charytatywna na rzecz ubogich i potrzebujących oraz działalność na rzecz ochrony środowiska naturalnego. Cele te Unia realizuje między innymi poprzez uchwały i opinie w kwestiach zarówno formalnych, jak i merytorycznych; organizowanie wykładów i odczytów, kursów i konferencji, zjazdów i kongresów, wystaw i innych imprez oraz zgromadzeń religijnych; tworzenie instytutów, fundacji oraz centrów dokumentacji wraz z księgozbiorami, a także sekcji dla realizacji poszczególnych zadań; prowadzenie działalności wydawniczej i informacyjnej oraz współpracę z instytucjami i organizacjami o podobnych celach w Polsce i za granicą (art. 2-6 statutu Unii).

Organami Unii są Rada i Sekretariat (art. 14 statutu Unii). Rada składa się z osób upoważnionych przez poszczególne buddyjskie związki wyznaniowe do reprezentowania ich w Unii. Do prac w Radzie każdy z wyżej powołanych związków może delegować trzy osoby²³. Sekretariat wybierany jest spośród osób reprezentujących poszczególne buddyjskie związki wyznaniowe na forum Unii²⁴.

²² Zob. <http://www.buddyzm.eu.org> (luty 2011); W i n i a r c z y k - K o s s a k o w - s k a, dz. cyt., s. 43-44.

²³ Do kompetencji Rady należy między innymi: wybór i odwołanie sekretariatu; powoływanie komisji Unii i ich organów; przyjmowanie BZW w poczet członków Unii; zawieszanie lub wykluczanie BZW z Unii; podejmowanie uchwał o przystąpieniu do innych organizacji międzykościelnych; ustalanie wysokości składek członkowskich; zarządzanie majątkiem Unii; zmiana statutu Unii; likwidacja Unii i rozdysponowanie jej majątku (art. 16, 17, 18, 19 statutu Unii).

²⁴ Sekretariat, jako organ wykonawczy Unii, prowadzi jej sprawy bieżące: realizuje uchwały Rady; reprezentuje Radę na zewnątrz i działa w jej imieniu oraz organizuje i zwołuje Radę na wniosek własny lub co najmniej dwóch członków Unii (art. 20, 21, 22 statutu Unii).

Do ważności pism i dokumentów Unii wymagany jest podpis sekretarza lub jednego z jego zastępców, w sprawach zobowiązań majątkowych zaś – podpis sekretarza i jednego z jego zastępców. Prawo wewnętrzne Unii przewiduje tworzenie instytutów dla realizacji jej celów statutowych, tj. propagowania kultury, sztuki i wiedzy buddyjskiej, gromadzenia dokumentacji, prowadzenia studiów oraz prac naukowych nad buddyzmem, powoływanych w drodze uchwały Rady Unii. Instytuty są jednostkami organizacyjnymi mającymi osobowość prawną. Połączenie osób prawnych Unii, podział i zniesienie osoby prawnej następuje w drodze uchwały przez Radę. Natomiast wydawnictwa, zakłady charytatywno-opiekuńcze oraz zakłady gospodarcze, które nie mają osobowości prawnej, działają w ramach osób prawnych Unii, które je powołały (art. 23-28 statutu Unii).

Pod numerem 5 do działu B rejestru na podstawie decyzji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 21 stycznia 2000 r. (znak W.R./6725/3/99/HG) wpisany został Alians Ewangeliczny w Rzeczypospolitej Polskiej (dalej cyt. Alians). Alians powstał w Londynie w 1946 r. jako organizacja o charakterze ekumenicznym. Kościoły ewangeliczne w Polsce rozpoczęły współpracę w okresie okupacji; funkcjonował wówczas Związek Niemieckich Ewangelicko-Wolnokościelnych Zborów (baptystów). Kościoły ewangeliczne dążyły do utworzenia płaszczyzny współdziałania, co w konsekwencji doprowadziło w dniu 21 czerwca 1999 r. do zebrania założycielskiego Aliansu²⁵.

Alians zrzesza następujące Kościoły i inne związki wyznaniowe o charakterze ewangelicznym: Kościół Chrześcijan Baptystów w RP; Kościół Boży w Chrystusie; Kościół Chrześcijan Wiary Ewangelicznej w RP; Kościół Dobrego Pasterza; Kościół Ewangelicznych Chrześcijan w RP; Chrześcijański Kościół Reformacyjny; Ursynowska Społeczność Ewangeliczna; Wspólnota Kościołów Chrystusowych w RP; Centrum Chrześcijańskie „Nowa Fala”; Kościół Armia Zbawienia w RP; Kościół Boży w Polsce; Ruch Nowego Życia i Misja Pokoleń. Do Aliansu mogą przystępować nie tylko całe Kościoły, ale również poszczególne zbory. Alians wyróżnia członków zwyczajnych, stowarzyszonych, wspierających i kandydatów (§ 1 w związku z § 12 statutu Aliansu).

Terenem działania Aliansu jest terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Alians nie jest członkiem organizacji międzykościelnych, jednakże jest człon-

²⁵ Szerzej zob.: A. K r y s z y ł o w i c z, M. W e r e m i e j e w i c z, W. D w u - l a t, *Alians Ewangeliczny w RP*, Warszawa 2009, s. 8-10.

kiem Europejskiego Aliansu Ewangelicznego (European Evangelical Alliance) z siedzibą w Londynie oraz Światowego Aliansu Ewangelicznego (World Evangelical Alliance) z siedzibą w Singapurze, przy zachowaniu całkowitej niezależności i suwerenności organizacyjnej (§ 3 i 5 statutu Aliansu).

Celem Aliansu jest dawanie świadectwa duchowej jedności i współdziałanie ewangelicznie wierzących chrześcijan. Powyższy cel jest realizowany między innymi poprzez: inicjowanie i wspieranie różnych form współpracy Kościołów i innych związków wyznaniowych, wspólnot i organizacji chrześcijańskich w kraju i za granicą, w szczególności misji i ewangelizacji; wypowiedanie się w sprawach religijnych, moralnych, społecznych i politycznych, istotnych z punktu widzenia ewangelicznego chrześcijaństwa; organizowanie różnego rodzaju działalności charytatywno-opiekuńczej i opiekuńczo-wychowawczych; gromadzenie i udostępnianie wszechstronnej informacji wspierającej działalność swoich członków; powoływanie i przystępowanie do stowarzyszeń i fundacji, jeżeli pomoże to w realizacji celów Aliansu; organizowanie, prowadzenie i wspieranie związanej z wypełnianiem funkcji Aliansu działalności kulturalnej, zakładanie, prowadzenie i wspieranie szkół, przedszkoli oraz innych placówek oświatowo-wychowawczych i opiekuńczo-wychowawczych (§ 9 i 10 statutu Aliansu).

Organami Aliansu są: Rada Krajowa oraz Sekretarz Generalny i Komisja Rewizyjna (§ 31 statutu Aliansu). Rada Krajowa jest najwyższą władzą Aliansu. Składa się z delegatów upoważnionych przez odpowiednie organy członków Aliansu. Pożądane jest, by delegować w skład Rady Krajowej zwierzchników Kościołów i innych związków wyznaniowych zrzeszonych w Aliansie oraz przewodniczących zarządów pozostałych członków Aliansu. Członka zwyczajnego Aliansu w Radzie Krajowej mogą reprezentować dwie osoby, w przypadku gdy liczba wiernych Kościoła przekracza 1000 osób, a członka stowarzyszonego i wspierającego – jedna osoba. Rada Krajowa głosuje imiennie, w głosowaniu tajnym, na członków Prezydium Rady Krajowej, tj. przewodniczącego, wiceprzewodniczącego i skarbnika. Ich kandydatury, wraz z uzasadnieniem, przedstawia ustępujące Prezydium. Zaleca się, aby Prezydium składało się z przedstawicieli dwóch członków zwyczajnych oraz przedstawiciela członka stowarzyszonego. Członek Prezydium powoływany jest na trzyletnią kadencję. Nie ogranicza się liczby kadencji²⁶.

²⁶ Do kompetencji Rady Krajowej należy między innymi: zatwierdzanie planu pracy Aliansu oraz określanie kierunków działania i szczegółowych form realizacji jego celów i zadań; uchwalanie zasad wiary i ich zmiana; powoływanie i odwoływanie Prezydium, członków Komii-

Sekretarz Generalny jest organem wykonawczym Aliansu, powoływanym na pięcioletnią kadencję. Nie ogranicza się liczby kadencji. Sekretarz Generalny powinien odpowiadać biblijnym kwalifikacjom chrześcijańskiego przywódcy oraz mieć predyspozycje do tego rodzaju służby. W sytuacji nadzwyczajnej Rada Krajowa ma prawo odwołać Sekretarza Generalnego przed upływem kadencji większością 3/5 głosów²⁷. W skład Komisji Rewizyjnej wchodzi trzy osoby, wybrane przez Radę Krajową. Członkiem Komisji Rewizyjnej nie może zostać członek Rady Krajowej oraz Sekretarz Generalny. Członek Komisji Rewizyjnej powoływany jest na trzyletnią kadencję. Nie ogranicza się liczby kadencji. W razie zmniejszenia się składu Komisji Rewizyjnej w trakcie kadencji uzupełnienie składu może nastąpić w drodze kooptacji²⁸. Rada Krajowa, w celu realizacji zadań Aliansu, powołuje komisje problemowe. Jednostkami organizacyjnymi nie mającymi osobowości prawnej i działającymi „w terenie” są Oddziały, które tworzy, znosi i przekształca Rada Krajowa (§ 53 i 54 statutu Aliansu).

sji Rewizyjnej oraz Sekretarza Generalnego; udzielanie absolutorium ustępującym władzom Aliansu, tzn. Sekretarzowi Generalnemu i Prezydium; uchwalanie zmian w statucie; decydowanie o przystąpieniu do krajowej lub zagranicznej organizacji międzywyznaniowej lub międzykościelnej oraz o wystąpieniu z tych organizacji; decydowanie o rozwiązaniu i przeznaczaniu pozostałego majątku; wypracowywanie wspólnych stanowisk w imieniu Aliansu; tworzenie, znoszenie i przekształcanie komisji problemowych oraz określanie zakresu ich kompetencji; przyjmowanie nowych członków; decydowanie o nabyciu, zbyciu lub obciążeniu majątku nieruchomości Aliansu Ewangelicznego w Rzeczypospolitej Polskiej; uchwalanie raz w roku budżetu Aliansu; rozstrzyganie sporów między członkami Aliansu na zasadzie pojednawczego i polubownego załatwienia sprawy (§ 41, 42, 43 44, 45 statutu Aliansu).

²⁷ Do kompetencji Sekretarza Generalnego należy: reprezentowanie Aliansu na zewnątrz; organizowanie bieżącej pracy Aliansu; bieżące zarządzanie majątkiem Aliansu; organizowanie pracy i nadzór nad Biurem Aliansu; koordynacja bieżącej współpracy członków Aliansu na poziomie krajowym i międzynarodowym; sprawowanie czynności zwykłego zarządu wobec majątku Aliansu; realizowanie uchwał Rady Krajowej; przygotowywanie projektów uchwał Rady Krajowej w sprawach, o których mowa w § 25 pkt 3, 7 i 8 statutu Aliansu; koordynacja prac komisji problemowych oraz nadzór nad ich działalnością (§ 46, 47, 48 statutu Aliansu).

²⁸ Do kompetencji Komisji Rewizyjnej należy: wybór Przewodniczącego Komisji Rewizyjnej; kontrola bieżących finansów Aliansu; nadzór nad gospodarką finansową Aliansu; przedstawianie wniosków o udzielenie absolutorium Prezydium Rady Krajowej i Sekretarzowi Generalnemu; występowanie z wnioskiem o zwołanie Rady Krajowej (§ 49, 50, 51, 52 statutu Aliansu). Alians jako osobę prawną reprezentują: Sekretarz Generalny lub przewodniczący jednoosobowo. Do zaciągania zobowiązań majątkowych w imieniu Aliansu uprawniony jest Sekretarz Generalny łącznie ze skarbnikiem lub przewodniczący łącznie ze skarbnikiem.

III. DIALOG ORGANIZACJI MIĘDZYKOŚCIELNYCH Z PAŃSTWEM

Realizacja zasady współdziałania państwa oraz Kościołów i innych związków wyznaniowych dla dobra człowieka i dobra wspólnego, wyrażonej w art. 25 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.²⁹, przejawia się m.in. w tworzeniu i funkcjonowaniu stałych form dialogu. Wspomnianymi formami dialogu z zainteresowanymi wspólnotami religijnymi są komisje rządowo-kościelne, wśród których najbardziej znane są Komisja Wspólna Przedstawicieli Rządu RP i Konferencji Episkopatu Polski oraz Wspólny Zespół Przedstawicieli Rządu i Świętego Soboru Biskupów. Jednakże w ramach poniżej wskazanych komisji, mających swoje umocowanie w art. 16 ust. 2 ustawy, zgodnie z którym w celu rozpatrywania problemów związanych z rozwojem stosunków między państwem a poszczególnymi Kościołami i innymi związkami wyznaniowymi przewidziana została możliwość tworzenia różnych, w tym stałych form współdziałania między państwem a poszczególnymi Kościołami i innymi związkami wyznaniowymi, który to przepis stanowi uszczegółowienie powołanej wyżej zasady współdziałania, także omawiane są istotne zagadnienia wynikające ze stosunków państwa ze wspólnotami religijnymi³⁰.

Kościół członkowski PRE postulowały już w 1987 r. w rozmowach z przedstawicielami władz PRL konieczność powstania Komisji Wspólnej Przedstawicieli Rządu Rzeczypospolitej Polskiej i Polskiej Rady Ekumenicznej, która miała stanowić wyraz równouprawnienia wspólnot religijnych wobec funkcjonowania Komisji Wspólnej Przedstawicieli Rządu RP i KEP. Do formalnego powołania komisji jednak nie doszło. Zgodę na utworzenie tej komisji wyraził dopiero Premier Tadeusz Mazowiecki na spotkaniu z Prezydium PRE w dniu 12 listopada 1990 r. Członków Komisji ze strony rządowej, którymi ustanowieni zostali dyrektorzy Urzędu Rady Ministrów, powołał w 1991 r. Prezes Urzędu Rady Ministrów.

W latach 1991-2000 odbyło się 10 posiedzeń Komisji Wspólnej Przedstawicieli Rządu RP i Polskiej Rady Ekumenicznej: 18 października 1991 r., 21 maja 1992 r., 11 marca 1993 r., 14 stycznia i 28 marca 1994 r., 18 czerwca i 22 września 1997 r., 5 lutego 1998 r., 26 stycznia 1999 r.,

²⁹ Dz. U. nr 78, poz. 483, z późn. zm.

³⁰ Szerzej o zasadzie współdziałania zob.: J. K r u k o w s k i, *Polskie prawo wyznaniowe*, Warszawa 2006, s. 67.

28 marca 2000 r. Wspomniane posiedzenia służyły generalnie rozwiązywaniu problemów dotyczących wzajemnych stosunków między państwem a Kościołami członkowskimi PRE, a zwłaszcza spraw podatkowych, problemów związanych z wejściem w życie Konkordatu między Stolicą Apostolską i Rzeczpospolitą Polską, tzw. ustaw okołokonkordatowych, szczegółowych kwestii związanych z zasadami zatrudniania przez szkoły duchownych nauczających religii, zagadnienia trybu przygotowania i zawierania umów, o których mowa w art. 25 ust. 5 Konstytucji RP oraz utworzenia komisji regulacyjnych.

W trakcie posiedzenia PRE w dniu 17 listopada 2008 r., w którym na zaproszenie Kościołów w niej zrzeszonych wziął udział Tomasz Siemoniak – Sekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji, strona rządowa wyraziła pogląd, że obecność przedstawicieli rządu Rzeczypospolitej Polskiej na wspomnianym posiedzeniu należy traktować jako symbol nowego etapu we współpracy rządu i PRE. Minister Tomasz Siemoniak poinformował o gotowości rządu do rozmów w ramach powołanej Komisji Wspólnej.

Następnie pismem z dnia 1 października 2009 r. Arcybiskup Jeremiasz, Prezes PRE i prawosławny ordynariusz Wrocławsko-Szczeciński poinformowali stronę rządową o wyznaczeniu siebie oraz czterech zwierzchników Kościołów zrzeszonych w PRE biskupa Edwarda Puśleckiego – zwierzchnika Kościoła Ewangelicko-Methodystycznego w RP, księdza Gustawa Cieślara – prezbitera naczelnego Kościoła Chrześcijan Baptystów, biskupa Wiktora Wysoczańskiego – zwierzchnika Kościoła Polskokatolickiego oraz biskupa Ludwika M. Jabłońskiego – zwierzchnika Starokatolickiego Kościoła Mariawitów) do składu Komisji Wspólnej.

Mając na względzie powyższe oraz z uwagi na zakres zagadnień objętych zainteresowaniem prac Komisji Wspólnej, a także okoliczność, że jako przedstawiciele PRE we wspomnianej Komisji Wspólnej wyznaczeni zostali zwierzchnicy Kościołów, których stosunki z państwem uregulowane są na podstawie odrębnych ustaw, Jerzy Miller, Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji, działając w oparciu o przepis art. 16 ust. 2 ustawy, powołał w 29 lipca 2010 r. delegowanych przez siebie: szefa Kancelarii Prezesa Rady Ministrów oraz ministrów: Rozwoju Regionalnego, Edukacji Narodowej Nauki i Szkolnictwa Wyższego czterech przedstawicieli strony rządowej: Tomasza Siemoniaka – Sekretarza Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji, w charakterze współprzewodniczącego; Elżbietę Radziszewską – Sekretarza Stanu w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów; Marię Elżbietę Orłowską – Sekretarza Stanu w Ministerstwie Nauki i Szkolnictwa Wyższego;

Jarosława Pawłowskiego – Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Rozwoju Regionalnego oraz Krystynę Szumilas – Sekretarza Stanu w Ministerstwie Edukacji Narodowej.

Następnie – w związku z wnioskiem strony kościelnej o rozszerzenie składu Komisji Wspólnej dodatkowo o biskupa Jerzego Samca – zwierzchnika Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w RP, w celu zapewnienia parytetu we wspomnianej komisji, konieczne było powołanie w jej skład jeszcze jednego przedstawiciela strony rządowej. Do prac komisji delegowany został Piotr Żuchowski – Sekretarz Stanu w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

W dniu 15 października 2010 r. odbyło się pierwsze od dziesięciu lat posiedzenie Komisji Wspólnej, podczas którego omówione zostały następujące sprawy: budowa obiektu dla Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej w Warszawie; nauczanie religii w szkołach; udział przedstawicieli Rady w uroczystościach państwowych; emisja programów religijnych przez Telewizję Polską SA i Polskie Radio SA; wsparcie przez rząd remontów zabytkowych obiektów sakralnych Kościołów zrzeszonych w PRE oraz działalność komisji regulacyjnych do spraw rewindykacji majątkowych kościelnych osób prawnych. Komisja przyjęła stanowisko w sprawie starań Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej w Warszawie o przyznanie z budżetu państwa środków na dofinansowanie lub finansowanie inwestycji na potrzeby Akademii³¹.

Wyrazem równego traktowania przez państwo wspólnot religijnych oraz uznawania ich jako poważnych partnerów w dialogu była deklaracja złożona w dniu 15 kwietnia 2009 r. na spotkaniu z przedstawicielami Kościołów i innych związków wyznaniowych zrzeszonych w Aliansie przez Tomasza Siemoniaka, Sekretarza Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji, w sprawie obywatelstwa spotkań z Aliansem co pół roku. Powyższe oznaczało *de facto* zgodę na powołanie komisji o zbliżonym charakterze co wspomniana wyżej Komisja Wspólna Przedstawicieli Rządu i Polskiej Rady Ekumenicznej.

³¹ Dane powyższe ustalono na podstawie materiałów znajdujących się w zasobach Departamentu Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych MSWiA; zob. też P. B o r e c k i, *Komisja wspólna rządu RP i Episkopatu Polski oraz inne kolegialne formy relacji między państwem a związkami wyznaniowymi*, [w:] *Prawo państwowe a prawo wewnętrzne związków wyznaniowych*, red. K. Krasowski, M. Materniak-Pawłowska, M. Stanulewicz, Poznań: Przedsiębiorstwo Wydawnicze Ars boni et aequi, 2010, s. 23-25.

W dniu 6 lipca 2009 r. odbyło się pod przewodnictwem ministra Tomasza Siemoniaka I posiedzenie Komisji Wspólnej Przedstawicieli Rządu Rzeczypospolitej Polskiej i Aliansu Ewangelicznego w Rzeczypospolitej Polskiej z udziałem pracowników MSWiA, Ministerstwa Sprawiedliwości i Ministerstwa Finansów.

Następnie – na podstawie przepisu art. 16 ust. 2 ustawy – minister SWiA Jerzy Miller powołał w dniu 22 września 2010 r. delegowanych przez siebie, a także ministrów Edukacji Narodowej, Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz Sprawiedliwości w skład wspomnianej Komisji Wspólnej czterech przedstawicieli strony rządowej: Tomasza Siemoniaka – Sekretarza Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji w charakterze Współprzewodniczącego, Stanisława Chmielewskiego – Sekretarza Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości; Krystynę Szumilas – Sekretarza Stanu w Ministerstwie Edukacji Narodowej oraz Jacka Wekslera – Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Alians w Komisji Wspólnej reprezentują: Władysław Dwulat – Sekretarz Generalny Aliansu, Andrzej Nędzusiak – Naczelny Prezbiter Kościoła Bożego w Chrystusie i Przewodniczący Rady Krajowej Aliansu, Andrzej Bajeński – Naczelny Prezbiter Wspólnoty Kościołów Chrystusowych w RP oraz Jerzy Karzełek – Przewodniczący Rady Kościoła Wolnych Chrześcijań w RP.

W dniu 25 października 2010 r. odbyło formalne posiedzenie Komisji Wspólnej, podczas którego omówiono kwestie związane z określeniem stosunków między państwem polskim a Kościołami i innymi związkami wyznaniowymi zrzeszonymi w Aliansie, wpisanymi do rejestru Kościołów i innych związków wyznaniowych. Rozmowy dotyczyły m.in. uregulowania sytuacji prawnej związków wyznaniowych, kwestii zawierania małżeństwa wyznaniowego ze skutkami cywilnymi, zawarcia między Ministrem Edukacji Narodowej a Kościołami i innymi związkami wyznaniowymi zrzeszonymi w Aliansie porozumienia w sprawie ustalenia kwalifikacji zawodowych wymaganych od nauczycieli religii³².

³² Dane powyższe ustalono na podstawie materiałów znajdujących się w zasobach Departamentu Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych MSWiA.

*

Zamieszczona w niniejszym artykule prezentacja uregulowań prawnych dotyczących organizacji międzykościelnych pozwala w sposób ogólny zapoznać się z zagadnieniem osobowości prawnej tych instytucji i dialogu, jaki prowadzą one z państwem w imieniu wspólnot religijnych w nich zrzeszonych.

Kwestia osobowości prawnej tych jednostek organizacyjnych nie była dotychczas przedmiotem głębszego zainteresowania doktryny prawa, mimo że stając się osobami prawnymi, występują one w obrocie prawnym. Jak wskazano wyżej, nabywanie osobowości prawnej przez te jednostki organizacyjne jest fakultatywne, jednakże z pewnością ułatwia ich funkcjonowanie poprzez wyposażenie w samodzielność w nabywaniu praw i zaciąganiu zobowiązań.

Zainteresowane utworzeniem organizacji międzykościelnej wspólnoty religijne autonomicznie dochodzą do *consensusu* w sprawie określenia celów i struktury wewnętrznej organizacji międzykościelnej, zaś państwo – po spełnieniu przez założycieli warunków ustawowych – tę osobowość jedynie nadaje. Organizacja międzykościelna, analogicznie do wspólnoty religijnej, osobowość prawną nabywa z chwilą wpisu do rejestru, co wiąże się nie tylko z nabyciem przywilejów, lecz również z obowiązkami w stosunku do organu rejestrowego wskazanymi w ustawie. Być może jest to przyczyną faktu, że wspólnoty religijne nie wykazują dużej aktywności w tworzeniu organizacji międzykościelnych, bowiem – jak już wspomniano – w rejestrze wpisanych jest ich jedynie pięć.

W związku z tym, że zarówno Kościoły i związki wyznaniowe, jak też organizacje międzykościelne odgrywają doniosłą rolę w życiu społecznym, państwo nie tylko określa stosunki z nimi, lecz omawia na bieżąco istotne zagadnienia wynikające z tych stosunków na posiedzeniach komisji rządowo-kościelnych przy zachowaniu konstytucyjnych zasad równouprawnienia i współdziałania. W przekonaniu autorki taki zinstytucjonalizowany dialog jest konieczny i pożyteczny, także z punktu widzenia mniejszościowych wspólnot religijnych, które – jak pokazuje praktyka – w trakcie posiedzeń powołanych komisji prezentują własne doświadczenia i swój punkt widzenia, nie zawsze dostrzegalny z perspektywy większości. Niemniej jednak jako trafną należy ocenić propozycję Pawła Boreckiego dotyczącą utworzenia komisji wspólnej dla zainteresowanych wyznań na wzór Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych³³. Utworzenie powołanej

³³ B o r e c k i, *Komisja wspólna rządu RP i Episkopatu Polski oraz inne kolegialne formy relacji między państwem a związkami wyznaniowymi*, s. 31.

komisji oraz prowadzenie w jej łamach dialogu winno być jednak autonomiczną decyzją poszczególnych wspólnot religijnych czy też organizacji międzykościelnych.

Nie sposób również nie podkreślić, że idea podejmowania przez organizacje międzykościelne działań na rzecz tolerancji religijnej nawiązuje do chlubnej przeszłości Rzeczypospolitej Polskiej jako państwa szanującego odmienne światopoglądy i przekonania religijne. Stanowi również istotny wkład Rzeczypospolitej Polskiej w kulturę europejską. Niemniej jednak zauważyć należy, że wspólnoty religijne tworzące organizacje międzykościelne w Rzeczypospolitej Polskiej prowadzą dialog w obrębie jednej religii (w obrębie chrześcijaństwa i buddyzmu). Z pewnością stworzenie organizacji międzykościelnej przez przedstawicieli różnych religii mogłoby przyczynić się do wzbogacania dialogu międzyreligijnego poprzez wzajemne poznanie doktryn, kultów i moralności³⁴. Autorka niniejszego artykułu wyraża nadzieję, że stanie się on przyczynkiem pogłębionych badań doktryny nad zrzeszaniem się wspólnot religijnych w organizacje międzykościelne i ich występowaniem we własnej formie organizacyjnej w obrocie cywilnoprawnym.

INTER-CHURCH ORGANISATIONS IN THE REGISTER OF CHURCHES AND DENOMINATIONS

S u m m a r y

Churches and other religious denominations can establish inter-church organisations that have a legal personality by virtue of the Freedom of Conscience and Confession Act of 17 May 1989. These inter-church organisations are subject to the rules of the Act regarding the registration of churches and other religious denominations.

As of 15 February 2011, the B section of the Register of Churches and Denominations contains entries for five inter-church organisations: Polish Ecumenical Council, Polish Bible Society, Council of Evangelical Churches, Buddhist Union of Poland and Evangelical Alliance in the Republic of Poland. There are two joint commissions that include representatives of churches that are associated in inter-church organisations and the government: Joint Commission of Polish Government Representatives and Polish Ecumenical Council as well as Joint Commission of Polish Government Representatives and Evangelical Alliance in the Republic of Poland.

Translated by Tomasz Palkowski

³⁴ O dialogu międzyreligijnym szerzej zob.: E. S a k o w i c z, *Religioznawstwo*, Lublin 2009, s. 137-141.

Słowa kluczowe: organizacje międzykościelne, Kościoły, związki wyznaniowe, wolność sumienia i wyznania, rejestr Kościołów.

Key words: inter-church organisations, churches, religious denominations, freedom of conscience and confession, register of churches.